

Sygn. akt I UK 427/19

POSTANOWIENIE

Dnia 26 listopada 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Romualda Spyt

w sprawie z odwołania Z. Z.
przeciwko Prezesowi Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego
o podleganie ubezpieczeniu społecznemu rolników,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 26 listopada 2020 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 23 maja 2019 r., sygn. akt III AUa (...),

- I. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- II. oddala wniosek pełnomocnika organu rentowego o
zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 19 maja 2015 r. Prezes Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego stwierdził ustanie ubezpieczenia społecznego rolników w stosunku do Z. Z. w zakresie ubezpieczenia wypadkowego, chorobowego i macierzyńskiego oraz emerytalno-rentowego w okresie od 1 października 2005 r. do 26 lutego 2015 r., podając jako przyczynę to, że prowadząc pozarolniczą działalność gospodarczą nie złożył on w terminie 14 dni oświadczenia o kontynuowaniu ubezpieczenia, a także zaświadczenia naczelnika urzędu skarbowego o kwocie należnego podatku.

Wyrokiem z dnia 23 listopada 2016 r. Sąd Okręgowy w K. zmienił powyższą decyzję w ten sposób, że stwierdził, iż Z. Z. podlega ubezpieczeniu społecznemu rolników od 1 października 2010 r., a w pozostałym zakresie oddalił odwołanie.

Wyrokiem z dnia 23 maja 2019 r. Sąd Apelacyjny w (...) zmienił wyrok Sądu Okręgowego w części oddalającej odwołanie oraz poprzedzającą go decyzję organu rentowego i stwierdził, że Z. Z. podlega ubezpieczeniu społecznemu rolników z mocy ustawy również w okresie od 1 października 2005 r. do 30 czerwca 2010 r. (pkt I), oddalając apelację odwołującego się w pozostałej części (pkt II).

W sprawie ustalono, że odwołujący się, prowadzący działalność rolniczą od dnia 1 lipca 1977 r., zarejestrował pozarolniczą działalność gospodarczą w dniu 5 września 2005 r. W okresach letnio-jesiennych (w okresie od lipca do września) wykonywał usługi polegające na koszeniu zboża kombajnem. W deklaracjach podatkowych PIT-28 wykazał przychód, po odliczeniach wynoszący: w 2005 r. - 74.130 zł, w 2006 r. - 4.626,22 zł, w 2007 r. - 0 zł, w 2008 r. - 4.000 zł, w 2009 r. - 4.833 zł, w 2010 r. - 6.097,50 zł oraz w latach 2011-2013 - 0 zł. W 2014 r. Z. Z. nie złożył deklaracji podatkowej. Odwołujący się, rozpoczynając prowadzenie pozarolniczej działalności gospodarczej, nie spełnił wymogów, od których uzależnione było w takiej sytuacji pozostanie przy ubezpieczeniu społecznym rolników (nie przedłożył zaświadczenia naczelnika urzędu skarbowego o kwocie należnego podatku dochodowego ani oświadczenia o zamiarze kontynuowania ubezpieczenia rolniczego).

Odwołujący się zaskarżył pkt II powyższego wyroku skargą kasacyjną, zarzucając naruszenie: (-) art. 8 ust. 6 pkt 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2020 r., poz. 266), w brzmieniu obowiązującym od 1 lipca 2010 r. do 30 września 2010 r., w związku z art. 2 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (jednolity tekst: Dz.U. z 2017 r., poz. 2168 ze zm.), przez jego niezastosowanie i pominięcie przesłanek wynikających z art. 2 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej przy stwierdzeniu pozarolniczej działalności gospodarczej skarżącego; (-) art. 6 ust. 1 pkt 5 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, przez jego zastosowanie bez dokonania ustaleń faktycznych na okoliczność istnienia przesłanek z art. 2 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej przy stwierdzeniu pozarolniczej działalności gospodarczej skarżącego; (-) art. 13 pkt 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, w brzmieniu obowiązującym od 1 lipca 2010 r. do 30 września 2010 r., przez jego zastosowanie co do okresu od 1 lipca 2010 r. do 19

lipca 2010 r. oraz od 11 września 2010 r. do 30 września 2010 r. - wobec dokonanych ustaleń faktycznych, że odwołujący się nie świadczył w tym czasie usługi polegającej na koszeniu zboża kombajnem.

Skarżący wniósł o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania z uwagi na potrzebę wykładni przepisów prawnych wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, a to art. 6 ust. 1 pkt 5, art. 8 ust. 6 pkt 1 oraz art. 13 pkt 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, w brzmieniu w jakim obowiązywały od 1 lipca 2010 r. do 30 września 2010 r. Wskazał, że w orzecznictwie wykładnia pojęcia „prowadzenie pozarolniczej działalności gospodarczej” jest jednolita i sprowadza się do stwierdzenia, że wyłącznie rzeczywiste realizowanie działalności gospodarczej stanowi tytuł do ubezpieczenia społecznego w rozumieniu art. 6 ust. 1 pkt 5 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych (wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z 5 października 2017 r., III AUa 465/17, LEX nr 2414638). W wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 18 lipca 2017 r., III AUa 309/17 (LEX nr 2412838) Sąd stwierdził, że obowiązek wynikający z art. 6 ust. 1 pkt 5 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych powstaje na skutek faktycznego prowadzenia działalności pozarolniczej. Podobnie Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 25 listopada 2005 r., I UK 80/05 (OSNP 2006 nr 19-20, poz. 309) wypowiedział się w odniesieniu do pojęcia działalności pozarolniczej wymienionej w art. 13 pkt 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych (por. też wyrok Sądu Najwyższego z 14 września 2007 r., III UK 35/07, LEX nr 483284). W powyższych orzeczeniach, pomimo uchwały Sądu Najwyższego z 23 lutego 2005 r., III CZP 88/04 (OSNC 2006 nr 1, poz. 5), wiążącej wykładnię działalności gospodarczej z jej definicją zawartą w art. 2 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej czy też postanowienia Sądu Najwyższego z 2 lutego 2009 r., V KK 330/08 (LEX nr 485044), w którym Sąd Najwyższy tę definicję uznał za legalną w każdej z ustaw odnoszących się do działalności gospodarczej, albo ta definicja była pomijana i sąd skupiał się na faktycznych czynnościach, albo była przytaczana wraz z wymienieniem jej elementów, ale elementy te, a zwłaszcza zorganizowany charakter i ciągłość nie były analizowane w zestawieniu z ustalonym stanem faktycznym. Podobnym przykładem może być wyrok Sądu Najwyższego z 18 października 2011 r., II UK 51/11 (OSNP 2012 nr 21-22, poz. 267), gdzie Sąd

wypowiedział się następująco: *podjęcie działań przygotowawczych doprowadziło do podjęcia czynności należących do zakresu działalności gospodarczej wynikającej z wpisu do ewidencji (rejestr), a więc faktycznego jej uruchomienia w celach zarobkowych. W judykaturze Sądu Najwyższego przyjmuje się bowiem zgodnie, że nieodzownym atrybutem działalności gospodarczej jest jej wykonywanie w sposób zorganizowany i ciągły.* Wykładnia ta przesłankę ciągłości sprowadziła do faktycznego uruchomienia działalności. Z orzeczeń ograniczających rozumienie pojęcia pozarolniczej działalności gospodarczej w kontekście art. 6 ust. 1 pkt 5 lub art. 13 pkt 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych do tylko faktycznie wykonywanej działalności - bez analizy przesłanek z art. 2 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej, pomimo często ich wymienienia, można przytoczyć też wyroki Sądu Najwyższego: z 27 czerwca 2007 r., I UK 340/05 (LEX nr 376431), z 11 stycznia 2005 r., I UK 105/04 (OSNP 2005 nr 13, poz. 198), z 16 maja 2006 r., I UK 289/05 (OSNP 2007 nr 11-12, poz. 168), z 15 marca 2007 r., I UK 300/06 (LEX nr 338807).

Inną grupą orzeczeń są rozstrzygnięcia, w których pozarolnicza działalność jest oceniana przez pryzmat przesłanek z art. 2 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej w nawiązaniu do art. 8 ust. 6 pkt 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, ze szczegółową analizą stanu faktycznego względem głównie aspektu ciągłości działalności, ale też zorganizowanego jej charakteru, np. wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 11 lipca 2017 r., III AUa 1724/15 (LEX nr 2418167), wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z 23 kwietnia 2018 r., III AUa 270/17 (LEX nr 2488743), wyrok Sądu Okręgowego w Lublinie z 30 maja 2018 r., VIII U 37/15 (LEX nr 251907), wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z 25 października 2016 r., III AUa 844/16 (LEX nr 2171197), wyrok Sądu Najwyższego z 21 września 2017 r., I UK 366/16 (OSNP 2018 nr 7, poz. 9).

Brak omówienia w orzeczeniu elementów wynikających z art. 2 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej w kontekście ustaleń faktycznych prowadzi do sytuacji, gdzie ta sama działalność, jeżeli była faktycznie prowadzona, będzie w pierwszej grupie orzeczeń zawsze zakwalifikowana do działalności gospodarczej, natomiast w drugiej grupie niekoniecznie, gdyż faktycznie prowadzona działalność, jeżeli np. będzie ustalone, że jest przypadkowa, niesystematyczna, to chociaż

odpłatna, to nie będzie uznana za działalność gospodarczą, a tym samym nie będzie działalnością pozarolniczą w rozumieniu ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych. Zaskarżone orzeczenie należy do grupy pierwszej. Zachodzi więc potrzeba „ujednolicenia oceny pozarolniczej działalności gospodarczej poprzez każdorazowe przypisanie stanu faktycznego do każdej przesłanki legalnej definicji <działalności gospodarczej>, o której mowa w art. 2 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej”.

Organ rentowy, w odpowiedzi na skargę kasacyjną, wniosł o jej oddalenie i zasądzenie od odwołującego się na swoją rzecz kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Stosownie do art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4). Wobec tego zgodnie z art. 398⁴ § 2 k.p.c. wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinien wskazywać, że zachodzi przynajmniej jedna z okoliczności wymienionych w powołanym wcześniej art. 398⁹ § 1 k.p.c., a jego uzasadnienie (sporządzone odrębnie od uzasadnienia podstaw kasacyjnych) powinno zawierać argumenty świadczące o tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy. Skarga kasacyjna nie jest bowiem (kolejnym) środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, z uwagi na przeważający w jej charakterze element interesu publicznego. Służy ona kontroli prawidłowości stosowania prawa, nie będąc instrumentem weryfikacji trafności ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego orzeczenia.

W rozpoznawanej sprawie wniosek o przyjęcie do rozpoznania skargi kasacyjnej został oparty na przesłance z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. i skarżący

przytoczył wyroki sądów, które, w jego ocenie, potwierdzają jej występowanie.

Przesłanki w postaci potrzeby wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów występuje wtedy, gdy określony przepis prawa, mimo że budzi poważne wątpliwości, nie doczekał się wykładni bądź gdy jego niejednolita wykładnia wywołuje rozbieżności w orzecznictwie sądów (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 13 czerwca 2008 r., III CSK 104/08, LEX nr 42436, z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002 nr 12, poz. 151 i z dnia 15 października 2002 r., II CZ 102/02, LEX nr 57231).

Przedstawione wyroki nie są dowodem na rozbieżność w orzecznictwie sądów. Wyroki powołane w drugiej grupie orzeczeń dotyczą kwestii pozorowania wykonywania działalności gospodarczej w celu uzyskania nienależnego świadczenia z ubezpieczenia społecznego, stąd też istotną rolę w ocenie prawnej (co znalazło wyraz w uzasadnieniu orzeczenia) odgrywały kryteria definiujące działalność gospodarczą wskazane w art. 2 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej. Dlatego też podkreśla się w nich, że o działalności gospodarczej można mówić, jeżeli są spełnione kumulatywnie wszystkie przesłanki (zarobkowy charakter prowadzonej działalności, jej zorganizowany charakter, ciągłość jej wykonywania). Z oczywistych względów w opozycji do tych poglądów nie pozostaje pierwsza grupa orzeczeń. Akcentowanie w nich, że podstawą powstania tytułu ubezpieczeń społecznych w oparciu o prowadzenie pozarolniczej działalności gospodarczej jest faktyczne wykonywanie działalności pozarolniczej, nie zaprzecza temu, że działalność ta musi wykazywać się cechami wymienionymi w art. 2 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej.

W niniejszej sprawie działalność prowadzona przez skarżącego niewątpliwie miała charakter zarobkowy (odwołujący uzyskiwał przychody z wykonywanych usług), zorganizowany w stopniu odpowiadającym świadczonym usługom polegającym na koszeniu zboża kombajnem (zarejestrowanie działalności gospodarczej, zapewnienie sprzętu) oraz ciągły w sezonie letnio-jesiennym (w okresie od lipca do września) i wbrew sugestiom skarżącego, nie zostało ustalone, że odwołujący się świadczył usługi polegające na koszeniu zboża kombajnem „w przedziale od 20 lipca do 10 września” (Sąd Apelacyjny stwierdził,

że odwołujący się wykonywał działalność gospodarczą „w latach 2005-2010 w okresie od lipca do września danego roku”).

Z tych powodów, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., orzeczono jak w sentencji.

Sąd Najwyższy oddalił wniosek organu rentowego o zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego, ponieważ w odpowiedzi na skargę kasacyjną pełnomocnik pozwanego wniósł o oddalenie skargi kasacyjnej i zasądzenie od skarżącego kosztów postępowania kasacyjnego według norm przepisanych. Z treści wniosku zgłoszonego w odpowiedzi na skargę kasacyjną nie wynika, aby pełnomocnik domagał się zasądzenia kosztów postępowania kasacyjnego w przypadku nieprzyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. Żądanie zasądzenia kosztów w postępowaniu kasacyjnym odnosiło się wyłącznie do wydania przez Sąd Najwyższy wyroku oddalającego skargę - w razie przyjęcia jej do rozpoznania i rozpatrzenia. Wobec tego koszty odpowiedzi na skargę kasacyjną, w której nie wskazano argumentów dotyczących przyczyn kasacyjnych (art. 398⁹ § 1 k.p.c.), uzasadniających odmowę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, nie mogą być uznane - w razie odmowy przyjęcia skargi do rozpoznania - za koszty celowej obrony w rozumieniu art. 98 § 1 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. i art. 398²¹ k.p.c. (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 stycznia 2015 r., V CSK 353/14, LEX nr 1628961 czy z dnia 20 sierpnia 2014 r., II CSK 77/14, OSNC 2015 nr 7-8, poz. 91).